

КІЧУК Надія

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

<https://orcid.org/0000-0002-5963-7802>e-mail: idgu_pedfakultet@ukr.net

ЗДАТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИБОРУ ПЕДАГОГІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

У статті висвітлено результати наукового дискурсу щодо проблеми формування здатності майбутнього вчителя до вибору педагогічної стратегії діяльності в умовах інклюзивного освітнього простору. Обґрунтовано актуальність означеної проблеми в контексті сучасних освітніх трансформацій та реалізації інклюзивної освіти. Проаналізовано наукові підходи до визначення понять «інклюзивна освіта», «педагогічна стратегія», «професійна готовність майбутнього вчителя». На основі вивчення передового досвіду університетів-лідерів та саморефлексії власної практики, окреслено основні педагогічні стратегії, що застосовуються в інклюзивному освітньому середовищі, конкретизовано провідні чинники, які впливають на здатність майбутнього педагога до їх усвідомленого вибору. Зроблено узагальнення відносно необхідності цілеспрямованого формування означеної здатності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів. **Мета дослідження** полягає у теоретичному обґрунтуванні актуальності формування здатності, зокрема майбутнього вчителя фізичної культури до вибору та реалізації педагогічної стратегії діяльності в інклюзивному освітньому просторі та висвітленню деяких узагальнень з огляду на проведені локальні дослідження діагностувального характеру. Системний, компетентнісний, особистісно орієнтований та інклюзивний наукові підходи становлять методологічну основу осмислення сегменту порушення проблеми дослідження; ці методологічні орієнтири спрямували намагання комплексно розглядати професійну діяльність учителя фізичної культури в умовах різноманіття освітніх потреб учнів. Поглибленню проблемних питань щодо здатності майбутнього учителя, зокрема, фізичної культури до вибору і реалізації моделі педагогічної стратегії в інклюзивному середовищі сприяло намагання комплексного використання методів і анкетування, і педагогічного спостереження, і аналізу результатів навчальної діяльності студентів та самооцінка ними професійної готовності. Запроваджені педагогічні інструментарії дозволили конкретизувати деякі аспекти, що характеризують стан здатності майбутніх учителів фізичної культури до вибору та реалізації педагогічної стратегії в умовах інклюзивного навчання. Набутий діагностувальний матеріал засвідчив необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу на окреслену особистісно-професійну якість майбутніх учителів фізичної культури. Це спонукало до наукового обґрунтування сукупності найбільш відчутних впливів на розвиток здатності до вибору і реалізації педагогічної стратегії діяльності в інклюзивному освітньому просторі. До таких умов віднесено: інтеграцію у змісті ідей відповідних навчальних дисциплін інклюзивної та адаптивної фізичної культури; використання ситуаційного моделювання уроків фізичної культури з урахуванням нозологічних освітніх потреб учнів; залучення студентів до рефлексивного аналізу педагогічних ситуацій навчально-виробничої практики. Доведено, що обрану педагогічну стратегію діяльності майстерності учителя доцільно розглядати як гнучку систему, котра інтегрує освітні, оздоровчі та соціалізаційні цілі. Вона базується на принципах адаптивності та диференціації, природним чином перетворюючи фізичне виховання учнів з «нормативного» на «дитиноцентричне». Підтверджено важливу роль інтеграції інклюзивної проблематики в усі складники освітньої програми підготовки здобувачів освіти, а також використання здебільшого інтерактивних здоров'язбережувючих технологій, що дозволяють моделювати реальні педагогічні ситуації, посилюючи здатність здобувачів до вибору і вмотивованої реалізації педагогічної стратегії.

Ключові слова: педагогічна стратегія, майбутній учитель фізичної культури, готовність, підготовленість, підготовка здобувача у закладі вищої освіти, діти з особливими освітніми потребами.

<https://doi.org/10.31891/pcs.2025.4.30>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Проблематика здатності фахівців до вибору та реалізації педагогічної стратегії діяльності в інклюзивному освітньому просторі є надзвичайно актуальною у сучасних умовах реформування освіти, підґрунтям для якої є принципи доступності,

рівності та повного включення кожної дитини в освітній процес. Інклюзивний освітній простір нині стає стандартом освітньої політики і в нашій країні. Це потребує не лише нового погляду на освітній процес. На часі визнання, на рівні переконань про повноцінне місце кожного в соціумі, актуалізація утвердженням ідей гуманізації, дитиноцентризму та рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій здобувачів є

імперативом. Саме тому перед учителями постають завдання не лише опанування принципів інклюзії, але й практично бути готовими обирати та впроваджувати саме педагогічно вмотивовані стратегії для роботи з різними категоріями учнів.

Визначаючи інклюзивну освіту не як окрему освітню модель, а як стратегічний напрям розвитку національної та світової освітніх систем, акцентуємо увагу на здатності майбутніх учителів до реалізації інклюзивних підходів у закладах загальної середньої освіти. Професійна підготовленість майбутнього учителя, його можливості гнучко реагувати на освітні потреби кожного учня залежить від здатності свідомо обирати педагогічні стратегії діяльності та успішно реалізовувати під час професійної діяльності. В цьому контексті особливої уваги набуває проблема підготовки майбутніх учителів, які формують свою професійну ідентичність і потребують не лише фахових знань про інклюзію, а й сформованої здатності до педагогічного вибору стратегічних дій в складних і варіативних умовах інклюзивного освітнього простору.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема інклюзивної освіти та підготовки педагогів до роботи в інклюзивному середовищі широко представлена в працях українських і зарубіжних науковців. Різні аспекти теоретико-методологічних засад інклюзивної освіти висвітлено у дослідженнях А. Колупасової, Н. Софій, Ю. Найди, М. Давидюк, О. Дущенко, та ін., можна спостерігати, що деякі явища дослідники розглядають інклюзію як ціннісну основу сучасної освіти та наголошують на зміні ролі вчителя в умовах різноманіття учнів [1,2,3].

Питання професійної готовності майбутнього вчителя до інклюзивної діяльності системно досліджували О. Іванова, О. Савченко, О. Таранченко, та ін. Учені підкреслюють, що готовність педагога включає мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний компоненти, серед яких здатність до вибору педагогічної стратегії посідає ключове місце [4,5].

Загально відомо, що інклюзивний освітній простір визначається сукупністю

умов, за яких досягається спільне навчання дітей з різними освітніми потребами, створюються оптимальні можливості для їхнього розвитку, соціалізації та самореалізації, зокрема в процесі рухової активності та фізичного виховання. У такому просторі діяльність учителя набуває багатовимірного характеру та вимагає постійного аналізу педагогічної ситуації. На необхідності вдосконалення системи інклюзивної освіти в сучасних умовах, а також належної підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в інклюзивному навчальному середовищі наголошується у низці наукових розвідок. [6]. Визнайденню наукових підходів до вдосконалення фахової підготовки здобувачів, які у закладі вищої освіти (ЗВО) набувають спеціальність учителя фізичної культури, присвячені й наші попередні дослідження [8]. Принагідно зауважимо на тому, що деякі дослідники (Демус Я., Корносенко О., Фазан В.) розробили і експериментально перевірили варіант моделі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи в інклюзивних класах на підставі педагогічних стратегій, що включають інтеграцію дисциплін з інклюзивного фізичного виховання, психолого-педагогічну підтримку, формування мотивації та розвиток практичних навичок і показали позитивну динаміку готовності студентів до інклюзивної педагогічної діяльності [7].

Примітно і те, що деякі вчені зарубіжжя (Florian L., Ainscow M., Forlin C., Deppeler J.) вже ініціюють концепцію інклюзивної педагогіки та універсального дизайну навчання, розглядаючи педагогічну стратегію як інструмент забезпечення участі всіх учнів у навчальному процесі та як шлях до сталого освітнього процесу [8,9,10]. До прикладу, Кобобел А. надає значну вагу адаптації навчальних програм, оцінюванні та використанні сучасних технологій взаємодії що включає педагогічні стратегії індивідуалізації та диференціації навчального процесу [11].

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Водночас у науковому фонді, що склався, бракує систематизації наукових уявлень саме про проблематику формування здатності майбутнього вчителя до вибору та реалізації педагогічної стратегії, що актуалізує розвідки в цьому напрямку. Спираючись на дані міжнародних досліджень, ми суголосні із судженням відносно того, що ефективні програми підготовки у цьому плані мають поєднувати теоретичні курси і практичний досвід, адже у такий спосіб забезпечується підвищення впевненості та здатності майбутніх учителів впроваджувати інклюзивні стратегії [12].

Незважаючи на включення інклюзивних компонентів у вищу освіту, велика кількість публікацій свідчить про нестачу у майбутніх учителів компетентностей; особливо щодо диференційованого навчання, адаптації стратегії викладання та застосування універсального дизайну навчання. Дослідження показують, що, хоча вчителі часто мають позитивне ставлення до інклюзії, реально впроваджувані стратегії в інклюзивних класах залишаються обмеженими через недосконалість практичної підготовки і підтримки; це є свідченням розриву між теорією і практикою.

У науковій літературі виокремлюють низку педагогічних стратегій, ефективних для інклюзивного навчання саме у сфері фізичної культури. Серед них: стратегія диференційованого навчання, стратегія співнавчання, стратегія індивідуалізації освітнього процесу, стратегія підтримки та фасилітації навчальної діяльності [13,14,15].

Вибір конкретної стратегії залежить від нозологій освітніх потреб учнів, змісту навчального матеріалу, ресурсів освітнього середовища та професійної готовності вчителя. Наш досвід дозволяє стверджувати, що для майбутнього педагога важливо навчитися поєднувати різні стратегії, адаптуючи їх до конкретної педагогічної ситуації. Формування здатності до вибору педагогічної стратегії у майбутніх учителів фізичної культури зумовлюється низкою чинників: змістом професійної підготовки, орієнтацією навчальних дисциплін на адаптивне та інклюзивне фізичне виховання, наявністю практико-орієнтованого навчання, досвідом педагогічної практики в інклюзивних класах, рівнем рефлексивної культури майбутнього вчителя та ін.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні імперативу формування здатності майбутнього вчителя фізичної культури до вибору та реалізації педагогічної стратегії діяльності в інклюзивному освітньому просторі та аналізу результатів локального дослідження однієї з модулів розвитку такої особистісно-професійної якості у здобувачів ЗВО.

Задля цього важливо: уточнити сутність поняття «педагогічна стратегія діяльності вчителя фізичної культури в умовах інклюзії»; проаналізувати чинники, що впливають на реалізацію педагогічної стратегії під час проведення уроків фізичної культури в інклюзивних класах; узагальнити наукові підходи до формування відповідної здатності у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та апробувати інтегровану модель педагогічної стратегії, що реалізується через етапи діагностики, диференціації, співнавчання, індивідуалізації, підтримки саме на уроках фізичної культури в інклюзивному середовищі.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Системний, компетентнісний, особистісно орієнтований та інклюзивний наукові підходи становлять методологічну основу дослідження, адже їх конструктивність забезпечує комплексний розгляд професійної діяльності учителя фізичної культури в умовах різноманітності освітніх потреб учнів. Так, у межах системного підходу здатність майбутнього вчителя фізичної культури до вибору педагогічної стратегії розглядається як складова цілісної професійної компетентності. Компетентнісний підхід орієнтує на формування практичної готовності до проектування та реалізації адаптованих рухових ігор, вправ і навчальних модулів.

До зазначеного додамо ще й таке: проаналізувавши фахову літературу з корекційної педагогіки і методики фізичного виховання уможливилась презентація моделі модельного уявлення про педагогічну

стратегію учителя фізичної культури в інклюзивному середовищі. До того ж, через застосування емпіричних методів (зокрема, педагогічне спостереження та анкетування, уможливилась і деяка експериментальна робота діагностувального змісту.

Принагідно зауважимо, що на шляху реалізації визначеної стратегії інклюзивної освіти постає комплекс соціальних і організаційно-педагогічних перешкод, що безпосередньо або опосередковано впливають на якість освітнього процесу. Передусім, це стійкі стереотипи та упередження щодо спільного навчання дітей з різними освітніми потребами, які зберігаються як серед частки педагогів, так і серед батьківської громадськості. До того ж, нерідко інклюзія сприймається як додаткове навантаження або як фактор, що нібито знижує загальний рівень навчальних досягнень класу. У сфері ж фізичного виховання означені уявлення ще й посилюються страхами, пов'язаними з безпекою виконання рухових вправ, персональною відповідальністю учителя за здоров'я учнів та можливими ризиками травматизму. Зумовлює недовіру до інклюзивних форм організації уроків фізичної культури та знижує рівень підтримки інклюзивних ініціатив ще й обмежений рівень поінформованості батьків щодо потенціалу адаптивної фізичної культури.

Попри все маємо зазначити, що вагомою соціальною перешкодою залишається недостатній рівень сформованості інклюзивної культури шкільного середовища: це проявляється, зокрема, у труднощах міжособистісної взаємодії, порушеннях комунікації між учнями та нерозумінням саме цінності різноматіття як ресурсу розвитку. А це особливо помітно саме на уроках фізичної культури, де навчальна діяльність здобувачів має публічний, змагальний та емоційно - насичений характер.

Не можемо ігнорувати і перешкод, пов'язаних, як правило, передусім із недостатньою готовністю системи освіти до комплексного впровадження інклюзивних підходів. Значна частина педагогів, зокрема вчителів фізичної культури, не має достатнього рівня підготовленості в аспекті адаптації навчального матеріалу, диференціації фізичних навантажень та використання індивідуалізованих

педагогічних стратегій відповідно конкретики потреб учнів. Формальне включення інклюзивної проблематики до освітніх програм без належного практичного наповнення та педагогічної доцільності зумовлюють розрив між теоретичними знаннями та реальною педагогічною діяльністю.

Натомість, найбільш суттєвими у окресленій площині залишаються й матеріально-технічні обмеження (відсутність або недостатність адаптованого спортивного обладнання, невідповідність спортивних залів вимогам безбар'єрності, обмежені можливості трансформації простору для проведення інклюзивних занять з фізичної культури), а це значно ускладнює реалізацію безпечних і варіативних форм рухової активності для учнів з різними освітніми потребами.

Вагоме значення в цьому контексті набуває саме система професійної підготовки педагогів, зокрема вчителів фізичної культури, діяльність яких пов'язана з організацією рухової активності, забезпеченням безпеки та збереженням здоров'я учнів в умовах їх різнорівневих психофізичних можливостей. Практика досить часто засвідчує, що науково-методичне забезпечення інклюзивного фізичного виховання, наявні методичні рекомендації мають загальний характер і не враховують специфіку конкретних нозологічних груп, вікових особливостей та умов «масової» школи. Зазначене суттєво відбивається на результативності професійної діяльності вчителя фізичної культури, який змушений самотійно здійснювати пошук ефективних педагогічних рішень, а це є додатковим професійним напруженням та ініціює ризик помилок у виборі педагогічної стратегії.

Як зазначалось, ефективність інклюзивного фізичного виховання значною мірою зумовлюється рівнем готовності педагога до реалізації адаптивних та варіативних педагогічних стратегій. Це передбачає не лише якісне ним опанування спеціальних знань з інклюзивної педагогіки та адаптивної фізичної культури, а й здатність враховувати індивідуальні інтереси, здібності та стилі мислення кожної дитини під час організації уроку фізичної культури. Саме у просторі шкільного класу та спортивної зали

інтегруються соціальні, методичні й організаційні складові інклюзії, що визначають успішність освітньої взаємодії та позитивної соціалізації дитини з особливими освітніми потребами (ООП).

Узагальнення передового педагогічного досвіду дозволяє стверджувати, що початковим кроком у побудові ефективної інклюзивної практики на уроках фізичної культури є усвідомлення учителем різноманітності способів сприйняття та засвоєння навчальної інформації учнями, а також індивідуальних можливостей виконання рухових дій. Стратегія аналізу початкового рівня можливостей учнів постає важливим етапом та потребує докладного вивчення потреб і можливостей всіх дітей. На цьому етапі доцільно і проаналізувати можливі підходи до викладання, і створити належні умови та мотиваційні орієнтири, що створить можливості для визначення цілей, змісту планування та прогнозування очікуваних результатів навчання.

Наступним логічним етапом діяльності учителя постає цілеспрямований пошук і впровадження результативних педагогічних технологій та стратегій навчання, спроможних забезпечити активну участь кожної дитини у фізкультурно-оздоровчій діяльності та сприяти її фізичному, соціальному й емоційному розвитку в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Спираючись на вищезазначене, підкреслимо, що педагогічна стратегія діяльності вчителя фізичної культури визначається нами як система довгострокових цілей, принципів, методів і прийомів навчання та виховання, спрямованих на досягнення освітніх результатів з урахуванням індивідуальних психофізичних можливостей учнів, рівня їхньої рухової підготовленості та стану здоров'я. В інклюзивному середовищі така стратегія поєднує освітні, оздоровчі та соціалізаційні цілі; а вибір педагогічної стратегії має ґрунтуватися на принципах доступності, гнучкості, диференціації та співпраці.

Тож, нами було встановлено доцільність спрямування зусиль викладачів ЗВО на опанування студентами етапності розробки педагогічної стратегії. А саме:

1. Діагностично-аналітичний етап, який спрямований на виявлення індивідуальних потреб, можливостей та особливостей учнів.

У нашому досвіді студентам було запропоновано оцінити фізичний розвиток, рівень рухових навичок та фізичної підготовленості учнів з різними освітніми потребами задля виявлення бар'єрів у доступі до навчального процесу (фізичних, психологічних, соціальних) та проаналізувати навчальне середовище і матеріально-технічного забезпечення (спортивне обладнання, простір, адаптовані тренажери). У такий спосіб, вже на цьому етапі відбувається формування у студентів здатності визначати індивідуальні профілі учнів та початкову картину можливостей групи однолітків як чинника подальших фахових дій.

2. Планувально-організаційний етап, котрий передбачає розробку стратегії та конкретних навчально-виховних завдань. студенти заохочуються встановленням цілей уроків та спортивних занять із урахуванням принципів інклюзії, підбираються методи та форми роботи, що забезпечують активну участь кожного учня. На цьому етапі доцільно створити адаптовані програми та розробляти диференційовані завдання для учнів із різними фізичними та психофізіологічними потребами, організувати простір і добирати обладнання з метою забезпечення їх безпечності і комфортного перебування.

3. Фахово-визначальний етап віддзеркалює проведення навчально-виховної роботи відповідно до інклюзивних принципів. Цей етап передбачає використання диференційованих вправ та адаптованих рухових завдань з акцентом на розвиток фізичних навичок, координації, сили, витривалості та командної взаємодії; на цьому етапі забезпечується мотивація дітей з ООП через заохочення та включення у спільні активності. Відтак відбувається позитивна динаміка фізичної компетентності та соціальної інтеграції дитини з ООП.

4. Контрольно-рефлексивний етап сфокусований на оцінці порівняльної ефективності зреалізованої стратегії та внесення вмотивованих коригувань. Це відбувається через педагогічне спостереження досягнень учнів у фізичному розвитку та соціальній взаємодії, аналіз успішності адаптованих вправ і методів навчання. До того ж у результаті опитування учнів щодо їхнього комфорту та задоволеності уроками відбувається

коригування педагогічних інструментів відповідно до індивідуальних потреб і стану позитивної соціалізації учнів.

5. Комунікаційно-кооперативний етап забезпечує системну взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу. Йдеться про залучення батьків до спільного планування фізичної активності та підтримки прогресу учнів, обмін досвідом з колегами щодо впровадження найконструктивніших практик інклюзії. у такий спосіб урешті-решт забезпечується формування первинного досвіду щодо створення підтримуючого середовища.

З метою перевірки ефективності формування здатності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації педагогічної стратегії в інклюзивному освітньому просторі було проведено відповідну суто дослідно-експериментальну роботу. В якості респондентів виступали здобувачі – майбутні вчителі фізичної культури деяких закладів вищої освіти (ЗВО), які проходили педагогічну практику за фахом в закладах загальної середньої освіти та обрали вищезазначену стратегію.

Йдеться про локальні вивчення означених аспектів в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті (ІДГУ); було залучено 50 осіб. Для визначення результативності такої роботи використовували сукупність методів – анкетування, педагогічне спостереження, аналіз результатів навчальної діяльності студентів та самооцінки професійної готовності у досліджуваному сегменті фахової діяльності.

Критеріями діагностування та оцінювання постали: мотиваційний, що вбирав діагностику стану усвідомлення цінності інклюзивної фізичної культури та факту позитивного ставлення до роботи з учнями з ООП, за цим критерієм схвальну картину засвідчили всі респонденти; когнітивний - 76% респондентів виявили достатній рівень знань щодо інклюзивної освіти, адаптивного фізичного виховання та педагогічних стратегій; операційно-діяльнісний - 38% у розрізі якого виявили уміння добирати та реалізовувати педагогічні стратегії під час проведення уроків фізичної культури; рефлексивний, згідно якого 84% респондентів ІДГУ виявили здатність до

аналізу та корекції власної педагогічної діяльності.

На підставі вивчення результатів педагогічного дискурсу і аналізу кращого досвіду рейтингових ЗВО у досліджуваній площині ми визначили сукупність тих педагогічних умов, запровадження яких у чинний освітній процес спроможна вплинути на розвиток здатності до реалізації педагогічної стратегії діяльності в інклюзивному освітньому просторі. До таких умов було віднесено сукупність таких: інтеграція змісту інклюзивної та адаптивної фізичної культури в навчальні дисципліни ЗВО; використання ситуаційного моделювання уроків фізичної культури з урахуванням різних освітніх потреб учнів; залучення студентів до рефлексивного аналізу педагогічних ситуацій під час різновиду навчально-виробничої практики.

Вкажемо, що студенти заохочувались до участі у розробленні та апробації адаптованих комплексів фізичних вправ, рухливих ігор та фрагментів уроків фізичної культури для інклюзивних класів. За нашими спостереженнями це сприяло підвищенню рівня їхньої впевненості у виборі педагогічних стратегій та розвитку професійної рефлексії.

До того ж практично всі респонденти схвально віднесли до впровадження п'ятиетапної стратегії, набули змоги спостерігати позитивні зміни у руховій активності учнів з ООП та підвищення індексу соціальної інклюзії в класі.

Установлено й переваги експериментального підходу в аспекті активізації співпраці з батьками, які підтримують ініціативи дітей вдома; більш дієвості набула й допомога асистентів учителя на уроці, оскільки уможливилось зробити педагогічний вплив не епізодичним, а системним. Не менш вагомим ними визначений і діагностичний етап: згідно домінуючих суджень респондентів, вони усвідомлюють, що помилка в оцінці фізичних бар'єрів на початку може нівелювати всі наступні кроки педагога.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Отже, здатність майбутнього вчителя до вибору та реалізації педагогічної стратегії діяльності в інклюзивному освітньому просторі результативно формується в процесі цілісної професійної підготовки. Вона потребує системного педагогічного супроводу, постає важливою складовою його професійної компетентності як комплексний процес, що включає діагностику, планування, безпосереднє впровадження, контроль та співпрацю з усіма учасниками освітнього процесу. Визначено, що обрана педагогічна стратегія вчителя в інклюзивному середовищі може бути оцінена як гнучка система, що інтегрує освітні, оздоровчі та соціалізаційні цілі. Вона базується на принципах адаптивності та диференціації, «перетворюючи» фізичне виховання з «нормативного» на «дитиноцентроване». Важливу роль відіграють, з одного боку, інтеграція інклюзивної проблематики в

компоненти освітньої програми підготовки майбутніх педагогів ЗВО, а, з іншого - використання інтерактивних методів навчання, що моделюють реальні педагогічні ситуації, посилюючи здатність здобувачів до вибору і реалізації педагогічно виваженої стратегії.

Перспективи подальших наукових розвідок лежать у площині розробки методичних рекомендацій та протоколів адаптації фізичних вправ для конкретної нозології дітей з ООП в умовах масової школи, а також поглибленні наукових уявлень про використання асистентських технологій, мобільних застосунків та відеомодельовання для моніторингу фізичного стану та мотивації учнів з ООП, розробці стандартів трансформації спортивного простору закладів освіти відповідно до принципів універсального дизайну.

Література

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. *Інклюзивна освіта: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник* (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 232 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/7271/1/Навчально-методичний_посібник_Основи_Інклюзивної_освіти.pdf
2. Давидюк М. Практичні аспекти підготовки майбутнього педагога до роботи в інклюзивних класах // *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*. 2023. № 67. С. 112–120. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-67-112-120>
3. Душенко О. Огляд реалізації інклюзивної освіти // *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 78, т. 1. С. 59–66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/78.1.10>
4. Бойчук Ю. Д., Бородіна О. С., Микитюк О. М. *Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія*. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 117 с. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/20>
5. Шевченко Л. С., Сорочан М. П. Сучасний стан підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі // *Correction and Rehabilitation Innovations: Implementation of European Experience*. 2023. С. 331–350. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-325-5-19> URL: <https://www.researchgate.net/publication/373228024>
6. Mykyteichuk K., Perepeluk I., Perkhun L., Bondarenko Y., Yakovleva S., Sydoruk I. Future teacher training for work in the inclusive education framework // *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2022. Vol. 14, № 2. С. 244–256. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/14.2/578>
7. Демус Я., Корносенко О., Фазан В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти // *Педагогічні науки*. 2025. № 85. С. 33–45. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2025.1.33>
8. Кічук Н. В. Вектори впливу фахової діяльності педагога фізичної культури на забезпечення позитивної соціалізації дезадаптованих підлітків. // *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №12 (52). с. 1749-1759. <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/33271/33238>
9. Sharma A., Walia N., Duggal S., Kaur M. *Inclusive pedagogy in teacher education: a pathway to sustainable educational progress*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.52783/cana.v32.5131>
10. Deppeler J, Thompson I., Corrigan D. International studies of school design – Lessons for Europe on innovation and risk. // *European Educational Research Journal*. 2021. 21(4). <https://doi.org/10.1177/14749041211014604>
11. Кобобел А. Організація інклюзивних занять з фізичної культури в умовах Нової української школи // *Витоки педагогічної майстерності*. 2025. № 35. С. 132–138. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2025.35.331103>
12. Muhammad A. E., Liu Y. Effect of teacher education initiatives in shaping preservice teachers' perceptions of and self-efficacy in implementing inclusive education // *Australasian Journal of Special and Inclusive Education*. 2025. С. 1–17. <https://doi.org/10.1017/jsi.2025.10006>
13. Lindner K.-T., Schwab S. Differentiation and individualisation in inclusive education: a systematic review and narrative synthesis // *International Journal of Inclusive Education*. 2020. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1813450>
14. Бавольська О. Модель індивідуальної підтримки учнів з особливими освітніми потребами в контексті інклюзивної освіти // *Вересень*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.3.2022.09>

15. Obrovská J., Svojanovský P., Sharma U. Teachers' inclusive core practices and all students' perspectives // *Teaching and Teacher Education*. 2025. Vol. 165. Art. 105120. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2025.105120>

References

1. Kolupaieva A. A., Taranchenko O. M. Inkliuzivna osvita: pokrokovy dlia pedahohiv: navchalno-metodychnyi posibnyk (Seriiia "Inkliuzivna osvita"). Kyiv, 2023. 232 p. Available from: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/7271/1/Navchalno-metodychnyi_posibnyk_Osnovy_Inkliuzivnoi_osvity.pdf
2. Davydiuk M. Praktychni aspekty pidhotovky maibutnoho pedahoha do roboty v inkliuzyynykh klasakh. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*. 2023. No. 67. Pp. 112–120. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-67-112-120>
3. Dushchenko O. Ohliad realizatsii inkliuzyvnoi osvity. *Innovatsiina pedahohika*. 2024. Issue 78, Vol. 1. Pp. 59–66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/78.1.10>
4. Boichuk Yu. D., Borodina O. S., Mykytiuk O. M. Inkliuzivna kompetentnist maibutnoho vchytelia osnov zdorovia: monohrafiia. Kharkiv: H. S. Skovoroda KhNPU, 2015. 117 p. Available from: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/20>
5. Shevchenko L. S., Sorochan M. P. Suchasnyi stan pidhotovky maibutnikh vykhovateliv do profesiinoi diialnosti v inkliuzyvnomu osvithnomu seredovyshchi. *Correction and Rehabilitation Innovations: Implementation of European Experience*. 2023. Pp. 331–350. DOI: 10.30525/978-9934-26-325-5-19. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/373228024>
6. Mykyteichuk K., Perepeliuk I., Perkhun L., Bondarenko Y., Yakovleva S., Sydoruk I. Future teacher training for work in the inclusive education framework. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2022. Vol. 14, No. 2. Pp. 244–256. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/14.2/578>
7. Demus Ya., Kornosenko O., Fazan V. Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do inkliuzyvnoho navhannia v zakladakh zahalnoi serednoi osvity. *Pedahohichni nauky*. 2025. No. 85. Pp. 33–45. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2025.1.33>
8. Kichuk N. V. Vektory vplyvu fakhovoi diialnosti pedahoha fizychnoi kultury na zabezpechennia pozytyvnoi sotsializatsii dezadaptovanykh pidlitkiv // *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*. 2025. № 12 (52). S. 1749–1759. <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/33271/33238>
9. Sharma A., Walia N., Duggal S., Kaur M. Inclusive pedagogy in teacher education: a pathway to sustainable educational progress. 2025. DOI: <https://doi.org/10.52783/cana.v32.5131>
10. Deppeler J, Thompson I., Corrigan D. International studies of school design – Lessons for Europe on innovation and risk. *European Educational Research Journal*. 2021. 21(4). <https://doi.org/10.1177/14749041211014604>
11. Kobobel A. Orhanizatsiia inkliuzyynykh zaniat z fizychnoi kultury v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti*. 2025. No. 35. Pp. 132–138. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2025.35.331103>
12. Muhammad A. E., Liu Y. Effect of teacher education initiatives in shaping preservice teachers' perceptions of and self-efficacy in implementing inclusive education. *Australasian Journal of Special and Inclusive Education*. 2025. Pp. 1–17. <https://doi.org/10.1017/jsi.2025.10006>
13. Lindner K.-T., Schwab S. Differentiation and individualisation in inclusive education: a systematic review and narrative synthesis. *International Journal of Inclusive Education*. 2020. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1813450>
14. Bavolska O. Model indyvidualnoi pidtrymky uchniv z osoblyvymy osvithnymi potrebamy v konteksti inkliuzyvnoi osvity. *Veresen*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.3.2022.09>
15. Obrovská J., Svojanovský P., Sharma U. Teachers' inclusive core practices and all students' perspectives. *Teaching and Teacher Education*. 2025. Vol. 165. Art. 105120. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2025.105120>

Abstract

KICHUK Nadiya

Izmail State Humanitarian University

FUTURE TEACHER'S ABILITY TO CHOOSE A PEDAGOGICAL STRATEGY OF ACTIVITY IN AN INCLUSIVE EDUCATIONAL SPACE: SOME ASPECTS OF THE PROBLEM

The article highlights the results of a scientific discussion on the problem of forming the ability of a future teacher to choose a pedagogical strategy of activity in the conditions of an inclusive educational space. The relevance of the specified problem in the context of modern educational transformations and the implementation of inclusive education is substantiated. Scientific approaches to defining the concepts of "inclusive education", "pedagogical strategy", "professional readiness of a future teacher" are analyzed. Based on the study of the best practices of leading universities and self-reflection of one's own practice, the main pedagogical strategies used in an inclusive educational environment are outlined, and the leading factors that influence the ability of a future teacher to make their conscious choice are specified. A generalization is made regarding the need for targeted formation of the specified ability in the process of professional training of future teachers.

The purpose of the study is to theoretically substantiate the relevance of forming the ability, in particular, of a future physical education teacher to choose and implement a pedagogical strategy of activity in an inclusive educational space.

Systemic, competency-based, personally oriented and inclusive scientific approaches constitute the methodological basis for understanding the segment of the research problem; these methodological guidelines directed efforts to

comprehensively consider the professional activity of a physical education teacher in the conditions of the diversity of students' educational needs. The deepening of problematic issues regarding the ability to choose and implement a model of a pedagogical strategy of a physical education teacher in an inclusive environment was directed and comprehensively using the methods of questionnaires and pedagogical observation and analysis of the results of students' educational activities and their self-assessment of professional readiness.

The implemented pedagogical tools contributed to the specification of the state of the ability of future physical education teachers to choose and implement a pedagogical strategy in the conditions of inclusive education. For example, the results of the ascertaining stage showed the predominance of medium and low levels of formation of the specified ability, which confirmed the need for targeted pedagogical influence on the outlined personal and professional quality of future physical education teachers. This prompted the scientific substantiation of the set of the most tangible influences of pedagogical conditions on the development of the ability to choose and implement a pedagogical strategy of activity in an inclusive educational space. Such conditions include: integration of the content of inclusive and adaptive physical culture into the content of relevant academic disciplines; use of situational modeling of physical culture lessons taking into account the nosological educational needs of students; involvement of students in reflective analysis of pedagogical situations during the implementation of educational and production practice.

It is proved that the selected pedagogical strategy of teacher skill activity should be considered as a flexible system that integrates educational, health and socialization goals. It is based on the principles of adaptability and differentiation, naturally transforming the physical education of students from "normative" to "child-centered", confirming the important role of integrating inclusive issues into all components of the educational program for the preparation of education seekers, as well as the use of mostly interactive health-saving technologies that allow modeling real pedagogical situations, strengthening the ability of seekers to choose and implement a pedagogical strategy.

Keywords: *pedagogical strategy, future physical education teacher, readiness, children with special educational needs, preparedness, preparation of a seeker in a higher education institution.*

Стаття надійшла до редакції / Received 22.11.2025

Прийнята до друку / Accepted 24.12.2025